

Hoofdstuk 1

Beeldvorming van het fenomeen mensenhandel met het oog op economische uitbuiting

Inleiding

Mensenhandel met het oog op economische uitbuiting is een fenomeen dat vaak aan bod komt in de media. Een analyse van de nieuwste trends en ontwikkelingen is nodig om het goed in kaart te kunnen brengen. Daarom sprak Myria met uiteenlopende Nederlandstalige en Franstalige actoren, met name arbeidsauditeurs en de hoofden van de gespecialiseerde teams bij de inspectie van de Rijksdienst voor Sociale Zekerheid (RSZ), de zogenaamde ECOSOC-teams en hun themadirectie Mensenhandel. De analyse is eveneens gebaseerd op informatie uit de hoorzittingen met diverse actoren en experts in het kader van de Bijzondere parlementaire commissie mensenhandel en mensensmokkel², rechtspraak, Myria's eerdere jaarverslagen, vakliteratuur, verslagen en actieplannen of strategische plannen van uiteenlopende instanties (Europol, de Sociale Inlichtingen- en Opsporingsdienst (SIOD), de Expertengroep inzake de bestrijding van mensenhandel (GRETA), de Cel voor Financiële Informatieverwerking (CFI), de RSZ-inspectiediensten en de Dienst voor het Strafrechtelijk beleid van de FOD Justitie).

Bij het onderzoeken van het fenomeen is het belangrijk om rekening te houden met de verschillende benaderingen bij de detectie en de aanpak van mensenhandel met het oog op economische uitbuiting door de autoriteiten en

de actoren die op het terrein actief zijn. Die zijn namelijk afhankelijk van de onderzoeksmiddelen en -capaciteit. Dat kan de discrepanties verklaren in de spreiding van het fenomeen aan de Nederlandstalige en de Franstalige kant van het land en de verdeling volgens stedelijk of landelijk gebied of in de verschillende provincies.³ Bovendien geven de kwantitatieve data weliswaar een beeld van de respons van de autoriteiten op een bepaald fenomeen, maar ze zijn niet geschikt om de omvang ervan weer te geven.

Bij de beeldvorming van het fenomeen mensenhandel met het oog op economische uitbuiting moeten we beseffen dat er een dunne lijn kan lopen tussen mensenhandel en sociale fraude.⁴ De verwevenheid tussen die beide fenomenen leidt tot moeilijkheden en verschillen in aanpak door de actoren op het terrein (met name binnen de inspectiediensten van de RSZ die instaan voor het opsporen van mogelijke gevallen van mensenhandel op basis van de relevante indicatoren) en door de magistraten (die ermee belast zijn om een situatie als mensenhandel te kwalificeren). Dat heeft te maken met het feit dat, volgens een groot deel van deze verschillende actoren, de indicatoren van mensenhandel moeten worden gezocht in de niet-naleving van de sociale regelgeving zelf.⁵ Denk aan het loon dat niet in overeenstemming is met de Belgische loonschalen⁶ of afwezigheid van loon, langere arbeidstijden dan volgens de geldende

Het verschil in aanpak en beschikbare middelen kan de verschillen in de beeldvorming tussen de landsgedeeltes verklaren.

² Zie ook het hoofdstuk rond de ontwikkelingen van het Belgische juridische en politieke kader in dit verslag: deel 2, hoofdstuk 1, punt 2.1.

³ Zie hieromtrent ook deel 1, hoofdstuk 4, punt 4.

⁴ GRETA, Evaluation report Belgium, derde evaluatieronde, *Access to justice and effective remedies for victims of trafficking in human beings*, 2022, p. 30; Artikel 433quinquies van het Strafwetboek definieert mensenhandel als volgt: "de werving, het vervoer, de overbrenging, de huisvesting, de opvang van een persoon, het nemen of de overdracht van de controle over hem met als doel de uitbuiting". De uitbuitingsfinaliteiten worden uitputtend opgesomd. Wat arbeidsuitbuiting betreft, gaat het om "het verrichten van werk of het verlenen van diensten in omstandigheden die in strijd zijn met de menselijke waardigheid".

⁵ Volgens arbeidsauditeurs; zie de externe bijdrage van de voormalige arbeidsauditeur van Henegouwen, Charles-Eric Clesse, in Myria, *Jaarverslag Mensenhandel en mensensmokkel 2020, Achter gesloten deuren*, pp. 42-45.

⁶ Vaak is het zo dat werkrachten geen uurloon ontvangen, maar een loon per taak dat complexer te beoordelen is (volgens een arbeidsauditeur).

regels, afwezigheid van een werkaangifte waardoor de arbeidskracht geen sociale zekerheid geniet⁷, tewerkstelling van buitenlandse arbeidskrachten⁸, inhoudingen op het loon onder verschillende voorwendsels.⁹ Een manier om een onderscheid te maken tussen sociale fraude en mensenhandel met het oog op economische uitbuiting is het beoordelen van de mate van schending van de menselijke waardigheid: schending van de regels met betrekking tot huisvesting en arbeidsomstandigheden (veiligheid, hygiëne, gezondheid en welzijn)¹⁰, geen contact met anderen, sterke afhankelijkheid van de uitbuiters¹¹, niet-naleving van de regelgeving.¹² In het licht van deze uiteenlopende benaderingen dient er bij de beeldvorming van het fenomeen mensenhandel met het oog op economische uitbuiting rekening te worden gehouden met de algemene trends binnen de sectoren waarin indicatoren van mensenhandel zijn gedetecteerd of waarin de tenlastelegging van mensenhandel werd weerhouden. Hetzelfde geldt voor de risicosectoren die binnen de brede marge van de interpretatie van de indicatoren eventueel ook tot het fenomeen van mensenhandel kunnen worden gerekend maar dikwijls in de praktijk formeel juridisch niet vervolgd en weerhouden worden als mensenhandel.

De directeur van de themadirectie Mensenhandel binnen de RSZ zegt daarover: "Hoe maken inspecteurs bij controles een onderscheid tussen zwartwerk en illegale tewerkstelling enerzijds en economische uitbuiting en mensenhandel anderzijds? Zoals ik al heb gezegd, vloeien vaststellingen van mensenhandel vaak voort uit sociaalrechtelijke inbreuken. Het onderscheid tussen zware sociaalrechtelijke inbreuken en economische uitbuiting is niet altijd gemakkelijk te maken, want het is geen exacte wetenschap. Economische uitbuiting is een diffuus begrip, waarvoor geen duidelijke definitie bestaat in ons recht. Het is een soort begrip voor uiteenlopende mistoestanden in werksituaties. Men spreekt wel eens

over een continuüm dat gaat van *decent work* naar mensenhandel en alles daartussenin. De extremen aan de ene en de andere kant zijn duidelijk. Alles wat daartussen ligt, is niet duidelijk en soms bevindt men zich in een grijze zone."¹³

Zoals verschillende magistraten in een boek aangeven,¹⁴ is het fenomeen van economische uitbuiting sinds 2002 beginnen toe te nemen door de opkomst van beter georganiseerde netwerken, voornamelijk in de bouw-, horeca-, huishoudhulp- en tuinbouwsector: "het [gaat] veelal om collectieve rekrutering in het thuisland en (...) de *modus operandi* [gaat] gepaard met huisjesmelkerij".¹⁵ Vaak hadden de slachtoffers en daders de Belgische, Chinese, Indiase, Turkse, Marokkaanse of Bulgaarse nationaliteit. Daarnaast waren er ook soms Iraniërs, Kosovaren en Albanezen bij betrokken. Tussen 2003 en 2006 zagen we de opkomst van Chinese triades en vervolgens van Pakistaanse organisaties. In 2007 situeerde de uitbuiting zich vooral in Chinese restaurants en bij de tewerkstelling van Roemenen in de bouw- en tuinbouwsector. Sinds 2007 is er een trend naar professionalisering in de mensenhandel met het oog op economische uitbuiting merkbaar, met de opkomst van gespecialiseerde praktijken (gebruik van valse documenten, schijnhuwelijken, schijnzelfstandigen, "postbusbedrijven", fictieve detacheringen en sociale dumping door niet-naleving van Europese regels), naast een forse toename van de uitbuitingssectoren (renovatie, slagerijen, schoonmaak, verkoop van textiel op markten).¹⁶

Hieronder wordt er een beeld geschetst van het fenomeen mensenhandel met het oog op economische uitbuiting in drie luiken: de algemene trends, een overzicht van de meest vertegenwoordigde sectoren en de geografische spreiding.

7 Volgens een arbeidsauditeur; zie de externe bijdrage van de voormalige arbeidsauditeur van Henegouwen, Charles-Eric Clesse, in Myria, *Jaarverslag Mensenhandel en mensensmokkel 2020, Achter gesloten deuren*, pp. 42-45.

8 Zie de externe bijdrage van de RSZ-inspectiediensten in Myria, *Jaarverslag Mensenhandel en mensensmokkel 2021, Zichtbaar onzichtbaar*, pp. 110-119; Verslag namens de Bijzondere commissie voor de evaluatie van de wetgeving en het beleid inzake mensenhandel en mensensmokkel, 12 juni 2023, *Parl. St.*, Kamer, DOC 55 2530/002, bijlage 4, p. 295, hoorzitting Peter van Hauwermeiren, directeur *anti-trafficking unit* RSZ.

9 Myria, *Jaarverslag Mensenhandel en mensensmokkel 2021, Zichtbaar onzichtbaar*, p. 56.

10 Zie de externe bijdrage van de voormalige arbeidsauditeur van Henegouwen, Charles-Eric Clesse, in Myria, *Jaarverslag Mensenhandel en mensensmokkel 2020, Achter gesloten deuren*, pp. 42-45.

11 Bijvoorbeeld door de inbeslagname van zijn paspoort en/of zijn bankkaart (Verslag namens de Bijzondere commissie voor de evaluatie van de wetgeving en het beleid inzake mensenhandel en mensensmokkel, 12 juni 2023, *Parl. St.*, Kamer, DOC 55 2530/002, bijlage 4, p. 295, hoorzitting Bruno Devillé, sociaal inspecteur bij de directie Brussel van de RSZ en p. 296, hoorzitting Christian Meulders, directeur van Sürya; SIOD, Strategisch Plan, Bestrijding van sociale fraude en sociale dumping - Regering-De Croo 1, 2022-2025, p. 53).

12 Volgens een arbeidsauditeur; met name het ontbreken van een verzekering tegen arbeidsongevallen of het nalaten om een ongeval te registreren (Verslag namens de Bijzondere commissie voor de evaluatie van de wetgeving en het beleid inzake mensenhandel en mensensmokkel, 12 juni 2023, *Parl. St.*, Kamer, DOC 55 2530/002, bijlage 4, p. 297, hoorzitting Jan Knockaert, coördinator Fairwork).

13 *Ibid.*, p. 295, hoorzitting Peter van Hauwermeiren, directeur *anti-trafficking unit* RSZ.

14 J. Lorré, F. De Ketelaere, F. Demeester en M. Manderick, "Mensenhandel en -smokkel. De weg naar eengemaakte vervolging en berechting", in *Cahiers Antwerpen Brussel Gent*, Larcier, 2018, pp. 10-11.

15 *Ibid.*, p. 10.

16 *Ibid.*

1. Algemene trends

Met betrekking tot mensenhandel stelt Myria vast dat het aantal gedetecteerde gevallen van economische uitbuiting in België toeneemt.¹⁷ Dat valt te verklaren door het stijgende aantal personen die zich in een kwetsbare situatie bevinden en het toenemende aantal risico's op uitbuiting. Volgens Europol¹⁸, de eerdere jaarverslagen¹⁹ van Myria en de gevoerde interviews komt het fenomeen vandaag de dag wellicht in de meeste economische sectoren voor²⁰, maar typische risicosectoren zijn bouw, horeca, schoonmaak, huishoudelijk werk, transport (nationaal en internationaal), land- en tuinbouw, carwashes, bakkerijen en slagerijen, dag- en nachtwinkels, sorteren van tweedehandskleding, vleesverwerkende industrie, maneges en nagelsalons. Dat zijn over het algemeen minder gereguleerde sectoren met tekorten aan arbeidskrachten²¹ waarin een beroep wordt gedaan op laaggeschoolden die zich in een precaire situatie bevinden (vooral voor seizoensgebonden handenarbeid).²² Daarnaast is het ook noodzakelijk om rekening te houden met enkele atypische sectoren: logistiek, kapsalons, krantenverdelers, reisbureaus en de voetbalsector.²³

Het fenomeen van mensenhandel met het oog op economische uitbuiting kan zich voordoen via een systeem van schuldbinding waarbij het slachtoffer gedwongen wordt zijn reiskosten terug te betalen door gratis te werken. Dat geldt vooral voor Aziatische slachtoffers die in nagelsalons²⁴ of in de horeca

Uitbuiters zetten vaak complexe constructies op om hun verantwoordelijkheid te ontlopen.

worden tewerkgesteld. In sommige dossiers gaat het om een combinatie van economische uitbuiting, mensensmokkel en seksuele uitbuiting.²⁵ Soms zijn criminele organisaties betrokken bij dat systeem van schuldbinding, zoals Myria kon vaststellen in het kader van het Essex-dossier²⁶ (hieronder besproken in het deel over nagelsalons).

In veel andere gevallen gaat het om kleine of middelgrote dossiers waarbij de werkgever misbruik maakt van de kwetsbare situatie van arbeidskrachten. In de praktijk zijn de meesten onder hen buitenlanders in irregulier verblijf, al kan dat fenomeen van mensenhandel ook buitenlanders in regulier verblijf²⁷ treffen of zelfs Belgische slachtoffers die economisch worden uitgebuit.²⁸ Er zijn vaak gevallen waarbij een legaal verblijvende persoon zijn identiteit uitleent of verhuurt aan een illegaal verblijvende werkkraacht.²⁹

Uitbuiters zetten vaak complexe constructies op om hun verantwoordelijkheid te ontlopen en te verbergen dat zij gebruikmaken van slachtoffers van mensenhandel. In het kader van het vrije verkeer van diensten³⁰ kan dat de vorm aannemen van complexe constructies met ketens van onderaannemingen, schijnzelfstandigheid en/of detacheringssystemen. Detacheringen kunnen zowel betrekking hebben op werknemers als op zelfstandigen. Het gaat dan zowel om onderdanen van de Europese Unie als om onderdanen van derde landen (die naar België kunnen worden gedetacheerd via een bedrijf dat actief is in een andere lidstaat van de Europese Unie). Een dergelijk systeem heeft als voordeel

17 De RSZ-inspecteurs vullen een checklist in zodra er voldoende nauwkeurige aanwijzingen zijn dat er mogelijk sprake is van mensenhandel. De RSZ-inspectiediensten hebben 78 checklists opgesteld in 2018, 120 checklists in 2019, 134 checklists in 2020, 86 checklists in 2021 en 280 checklists in 2022 (Myria, *Jaarverslag Mensenhandel en mensensmokkel 2019, Slagkracht voor slachtoffers*, p. 167; Myria, *Jaarverslag Mensenhandel en mensensmokkel 2020, Achter gesloten deuren*, p. 125; Myria, *Jaarverslag Mensenhandel en mensensmokkel 2021, Zichtbaar onzichtbaar*, p. 110; Myria, *Jaarverslag Mensenhandel en mensensmokkel 2022, Gebonden door schuld*, p. 128; evenals de externe bijdrage van de RSZ in deel 3 met data in dit verslag.

18 Europol, SOCTA, *Serious and organised crime threat assessment*, 2021, p. 72; Europol, SOCTA, *Serious and organised crime threat assessment*, 2017, p. 52.

19 Zie de website van Myria.

20 Hoewel sociaal inspecteurs ook controles uitvoeren in de prostitutiesector, wordt er in dit hoofdstuk niet ingegaan op deze sector, die onder seksuele uitbuiting valt.

21 Volgens een arbeidsauditeur.

22 Europol, *op. cit.*, 2021, p. 72; Europol, *op. cit.*, 2017, p. 52.

23 Voor meer informatie over economische uitbuiting in deze sector: zie F. Loore en R. Job, *Marque ou crève*, Avant-Propos, Waterloo, 2014.

24 Het gaat in dit verband voornamelijk om Vietnamese slachtoffers in Brussel.

25 Sommige Vietnamezen die in Europa als huispersoneel werken kunnen soms ook het slachtoffer zijn van seksuele uitbuiting door hun werkgevers. Volgens een expert zijn er bijvoorbeeld in Brussel meerdere gevallen van uitbuiting van huispersoneel (vooral vrouwen). Het gaat om mensen die bij landgenoten werken voor kost en inwoon en om hun oversteek naar het Verenigd Koninkrijk te bekostigen. In dat geval zijn de werkgevers voornamelijk gezinnen uit Zuid-Vietnam (*boat people*), die zich sinds enkele decennia in Europa hebben gevestigd (D. Silverstone en C. Brickell, *Combating modern slavery experienced by Vietnamese nationals en route to, and within, the UK*, Independent Anti-Slavery Commissioner (IASC), 2017, p. 14, 32; Myria, *Jaarverslag Mensenhandel en mensensmokkel 2022, Gebonden door schuld*, p. 20).

26 Zie de analyse van het Belgische luik van het Essex-dossier in de focus van het vorige jaarverslag over mensensmokkel en -handel van Vietnamese onderdanen in Myria, *Jaarverslag Mensenhandel en mensensmokkel 2022, Gebonden door schuld*, pp. 25-44.

27 Verslag namens de Bijzondere commissie voor de evaluatie van de wetgeving en het beleid inzake mensenhandel en mensensmokkel, 12 juni 2023, *Parl. St.*, Kamer, DOC 55 2530/002, bijlage 4, p. 296, hoorzitting Christian Meulders, directeur van Sürya.

28 Zie ook het hoofdstuk met het overzicht van de rechtspraak in dit verslag: deel 2, hoofdstuk 3, punten 2.2.3 en 2.2.8 waarin er twee zaken met betrekking tot Belgische slachtoffers worden voorgesteld: een zaak in de horecasector (Corr. Antwerpen, afdeling Antwerpen, 12 december 2022, k. AC1(beroep)) en een zaak in de landbouwsector (Luik, 19 januari 2023, 6e k.; Corr. Luik, afdeling Luik, 15 februari 2021, 18e k. (beroep)) en de website van Myria.

29 Volgens de inspectiediensten van de RSZ.

30 Dienst voor het Strafrechtelijk beleid, *Actieplan Strijd tegen mensenhandel 2021-2025*, p. 20 en p. 39.

dat de arbeidskrachten voor de duur van de detachering onderworpen blijven aan de sociale zekerheid van het zendingland. Het Belgische arbeidsrecht blijft evenwel op hen van toepassing.³¹

Bovendien kan economische uitbuiting in omstandigheden die in strijd zijn met de menselijke waardigheid een essentieel onderdeel vormen in ketens van onderaannemingen die zijn opgezet door bedrijven die hun loonkosten willen drukken. In dat geval is er sprake van sociale dumping.³² Vaak weten uitgebuite arbeidskrachten niet eens voor wie ze eigenlijk werken. Daarvoor maken de uitbuiters misbruik van het systeem van detachering. Dat fenomeen schendt niet alleen de individuele rechten van illegaal verblijvende arbeidskrachten, maar ondermijnt ook het hele Belgische sociaaleconomische systeem.

De activiteiten van criminele organisaties in verband met sociale fraude worden alsmaar complexer in België. Organisaties maken met name gebruik van witwasdiensten³³, zoals de CFI opmerkt: "Het gaat om professionele witwasnetwerken die op internationale schaal opereren. Deze witwasnetwerken bieden hun financiële diensten aan voor verschillende criminele activiteiten zoals de uitbuiting van illegale arbeid, oplichting, fiscale fraude maar dus ook en vooral voor handel in drugs. Ze maken gebruik van vennootschapsstructuren in verschillende landen die klaarstaan om de cashgelden te ontvangen, bijvoorbeeld uit drugshandel, maar via de compensatietechniek ook cash kunnen leveren, zoals voor de uitbetaling van zwartwerk. Aanvankelijk richtten deze netwerken zich vooral op sociale fraude in het Braziliaans-Portugees milieu, vandaar dat er dikwijls naar wordt verwezen als 'de Braziliaanse *filière*'. Intussen zijn de netwerken wel geëvolueerd en hoewel de stromannen – zaakvoerders van de vennootschappen – nog vaak de Portugese of de Braziliaanse nationaliteit hebben, zijn de activiteiten al lang niet meer beperkt tot witwassen van geld uit zwartwerk in de bouwsector."³⁴

Er wordt vastgesteld dat de criminele organisaties die zich bezighouden met sociale fraude alsmaar mobieler worden en zich aanpassen aan de wijzigende economische context. Nog volgens de CFI: "De verschillende vormen van criminele activiteiten waarbij criminele organisaties betrokken zijn maken deel uit van de bestanddelen van het begrip georganiseerde misdaad. Georganiseerde misdaad heeft tal van facetten die via polycriminele activiteiten tot uiting komen. Veel criminele groepen zijn steeds opportunistischer geworden en maken achtereenvolgens gebruik van andere misdrijven om hier een operationeel voordeel uit te halen of meer winst te maken. Volgens het SOCTA-verslag 2021 dat door Europol werd gepubliceerd is het vermogen van criminele netwerken om zich aan veranderingen aan te passen een van de voornaamste kenmerken van deze criminele netwerken. Dat werd duidelijk tijdens de COVID-19-pandemie. Misdadigers hebben hun werkwijzen snel aan deze nooit geziene situatie aangepast."³⁵

De CFI stelt vast dat in sommige dossiers van sociale fraude, met name met betrekking tot de zogenaamde Braziliaanse *filière*, er "(...) banden naar boven komen met mensensmokkelaars. Het betreft tussenpersonen die bij de politie als koppelbazen gekend zijn, die de reis organiseren van Brazilianen die in België en in andere Europese landen in het zwart komen werken."³⁶ De CFI stelt al enkele jaren vast dat Brazilianen of Portugezen bedrijven oprichten of overnemen die voornamelijk actief zijn in de bouwsector en in de industriële schoonmaak.³⁷

Omdat er weinig administratieve formaliteiten en financiële en juridische procedures voor vereist zijn, wordt van "vennootschappen onder firma"³⁸ (VOF) steeds vaker gebruikgemaakt door netwerken die gelinkt zijn aan sociale fraude. De CFI stelt voorts vast dat dit soort vennootschap vaak wordt gebruikt binnen sectoren waarin het risico op faillissementen en witwassen groot is, zoals de bouw, de transportsector en de horeca.³⁹

31 Volgens een arbeidsauditeur; Verslag namens de Bijzondere commissie voor de evaluatie van de wetgeving en het beleid inzake mensenhandel en mensensmokkel, 12 juni 2023, *Parl. St.*, Kamer, DOC 55 2530/002, bijlage 4, p. 298, hoorzitting Herwig Verschueren, professor aan de Universiteit Antwerpen.

32 In hun gezamenlijke boek verwijzen meerdere magistraten naar de volgende definitie van "sociale dumping" door de auteur Alexandre Defossez: "Sociale dumping is geen juridisch begrip. Defossez staat de volgende omschrijving voor: een vorm van deloyale concurrentie die bestaat in het gebruik, door een economische actor, van een divergentie tussen een of meerdere juridische regels van sociaal recht van de lidstaten. Het doel van deze handelswijze is het bekomen van een economisch voordeel." (A. Defossez, "Le dépassement de la question du dumping social: une condition nécessaire à une meilleure application de la Directive Détachement", in *Revue de Droit Social*, 2014, Vol. 1, pp. 89 e.v., in J. Lorré, F. De Ketelaere, F. Demeester en M. Manderick, *op. cit.*, 2018, p. 72).

33 Zie het Activiteitenverslag 2021 van de CFI (p. 6, p. 14 en p. 16). Deze publicatie is online te raadplegen op de [website van de CFI](#).

34 *Ibid.* (p. 14).

35 Zie het Activiteitenverslag 2021 van de CFI (pp. 15-16). Deze publicatie is online te raadplegen op de [website van de CFI](#). Het SOCTA-verslag van Europol is beschikbaar bij: Europol, *op. cit.*, 2021, p. 94.

36 Zie het Activiteitenverslag 2020 van de CFI (p. 24). Deze publicatie is online te raadplegen op de [website van de CFI](#).

37 *Ibid.* (p. 5 en p. 23). Deze publicatie is online te raadplegen op de [website van de CFI](#).

38 De FOD Economie omschrijft deze vennootschapsvorm als volgt: "De vennootschap onder firma is een vennootschap die wordt aangegaan tussen onbeperkt en hoofdelijk aansprakelijke vennoten. Elke beslissing moet met eenparigheid van stemmen worden genomen, tenzij de overeenkomst bepaalt dat beslissingen bij meerderheid worden genomen." (Federale Overheidsdienst Economie, Vennootschapsvormen, online beschikbaar op de [website van de FOD Economie](#)).

39 Zie het Activiteitenverslag 2020 van de CFI (pp. 23-24). Deze publicatie is online te raadplegen op de [website van de CFI](#).

Een van de nadelen van deze vennootschapsvorm is dat ze de onbeperkte en hoofdelijke aansprakelijkheid van de partners impliceert, wat netwerken ertoe aanzet om stromannen te gebruiken. Voor dat type vennootschap is er geen financieel plan of startkapitaal nodig.⁴⁰ Daardoor kunnen organisaties gemakkelijk snel een nieuwe vennootschap oprichten wanneer de vorige in het vizier van de politiediensten kwam.

Over het algemeen zijn er in België zowel kleine als grote dossiers inzake mensenhandel met het oog op economische uitbuiting. De kleinschalige dossiers situeren zich voornamelijk in de sector van huishoudwerk en in de bakkerij- en slagerijsector. Myria merkt evenwel een verschil tussen de taalgemeenschappen: in Franstalig België gaat het alsmaar vaker om kleine, geïsoleerde dossiers, terwijl er in Vlaanderen meer gevallen van georganiseerde mensenhandel worden vastgesteld.⁴¹

2. Sectoren

2.1. | Bouw

Het fenomeen van economische uitbuiting komt vooral voor in deze sector.⁴² De uitbuiting wordt over het algemeen verhuuld door een systeem van valse detacheringen en/of schijnzelfstandigheid.⁴³ Deze praktijken kunnen worden vastgesteld in dossiers met kleine en grote bedrijven.⁴⁴ Dat maakt het nog moeilijker om het onderliggende netwerk bloot te leggen, vooral in

het geval van zelfstandigen. Volgens een arbeidsauditeur komen mensenhandel en sociale dumping niet langer alleen voor bij frauduleuze bedrijven en zijn er nu ook grotere, "fatsoenlijke" bedrijven met een internationale reputatie bij betrokken die hun loonkosten willen drukken door sociale dumping.

Het gebruik van ketens van onderaannemingen, met alle risico's van dien, is schering en inslag in de bouwsector, zoals blijkt uit de zaak rond de gedeeltelijke instorting van een school in Antwerpen in juni 2022. Daarbij vielen vijf doden en raakten negen mensen met een buitenlandse nationaliteit gewond.⁴⁵ Volgens informatie verstrekt in het kader van de parlementaire commissie waren er op de werf in kwestie meer dan 200 verschillende onderaannemers actief.⁴⁶

In 2022 stelden de inspectiediensten van de RSZ vast dat in de vijf jaar daarvoor bij 37 vermoedelijke slachtoffers van mensenhandel in de bouwsector de Oekraïense nationaliteit werd vastgesteld.⁴⁷ Aangezien zij in Polen gemakkelijk een visum kunnen krijgen, nemen Oekraïners over het algemeen hun toevlucht tot detachering naar landen van de Europese Unie.⁴⁸ Uit gesprekken die Myria had met arbeidsauditeurs in Vlaanderen bleek dat het in dossiers van mensenhandel vooral gaat om Roemeense arbeidskrachten en onderdanen van derde landen (Oekraïners, Moldaviërs, Kirgiziërs, Macedoniërs, Wit-Russen).⁴⁹ In Oost-Vlaanderen komen de indicatoren van uitbuiting ook bij Turkse, Bulgaarse en Poolse bouwvakkers voor.⁵⁰

In de bouwsector zijn Braziliaanse netwerken al vele jaren bijzonder actief. Vaak hebben zij banden met criminele organisaties in het kader van sociale fraude.⁵¹

40 *Ibid.*

41 Verslag namens de Bijzondere commissie voor de evaluatie van de wetgeving en het beleid inzake mensenhandel en mensensmokkel, 12 juni 2023, *Parl. St.*, Kamer, DOC 55 2530/002, bijlage 4, p. 295, hoorzitting Eric Garbar, gerechtelijk commissaris, afdelingshoofd mensenhandel en mensensmokkel DJSOC. Zie de hoofdstukken over rechtspraak in de jaarverslagen van Myria: de [website van Myria](#). Zie ook het hoofdstuk over *best practices* en ervaringen in de focus van dit verslag: deel 1, hoofdstuk 4, punt 6 over de aanpak van sociale dumping gerelateerd aan mensenhandel.

42 In de vijf jaar daarvoor had bijna de helft van de vaststellingen van de RSZ-inspectiedienst (ECOSOC-cellen) betrekking op de bouwsector en de horeca – met respectievelijk 139 en 118 checklists. Zie hierover Myria, *Jaarverslag Mensenhandel en mensensmokkel 2022, Gebonden door schuld*, p. 110.

43 Zie Myria, *Jaarverslag Mensenhandel en mensensmokkel 2019, Slagkracht voor slachtoffers*, p. 113 en de website van Myria (rechtspraak).

44 Volgens een arbeidsauditeur: Verslag namens de Bijzondere commissie voor de evaluatie van de wetgeving en het beleid inzake mensenhandel en mensensmokkel, 12 juni 2023, *Parl. St.*, Kamer, DOC 55 2530/002, bijlage 4, p. 298, hoorzitting Herwig Verschueren, professor aan de Universiteit Antwerpen.

45 Belga, "Aannemer al maanden op de hoogte van constructiefouten ingestorte Antwerpse school", stad naar eigen zeggen nooit op de hoogte gebracht", *De Morgen*, 16 juni 2022; J. Nuyts, "Hoofdaannemer loog tegen stad Antwerpen: geen 27, maar 249 onderaannemers op de werf van ingestorte school Nieuw Zuid", *Het Laatste Nieuws*, 16 augustus 2022; Begin oktober 2023 vond opnieuw een dodelijk arbeidsongeval plaats op een bouwwerf in Mechelen van het bedrijf dat bij deze zaak betrokken was (zie de mondelinge parlementaire vraag daarover: Commissie Sociale Zaken, Werkgelegenheid en Pensioenen, *beknopt verslag*, Belgische Kamer van Volksvertegenwoordigers, CRABV 55 COM 183, 3 oktober 2023).

46 Verslag namens de Bijzondere commissie voor de evaluatie van de wetgeving en het beleid inzake mensenhandel en mensensmokkel, 12 juni 2023, *Parl. St.*, Kamer, DOC 55 2530/002, bijlage 4, p. 298, hoorzitting Herwig Verschueren, professor aan de Universiteit Antwerpen.

47 Zie deel 3 met data in Myria, *Jaarverslag Mensenhandel en mensensmokkel 2022, Gebonden door schuld*, p. 110.

48 Volgens een arbeidsauditeur.

49 Volgens arbeidsauditeurs.

50 SIOD, *Antwoord op de parlementaire vraag nr. 142 van 5 januari 2021 van de heer Ben Segers*, p. 4.

51 Zie het Activiteitenverslag 2020 van de CFI (p. 5 en p. 23). Deze publicatie is online te raadplegen op de [website van de CFI](#).

De dossiers in deze sector kunnen betrekking hebben op een groot aantal mogelijke slachtoffers.⁵² Ter illustratie herinnert Myria aan de Borealis-zaak die in juli 2022 aan het licht kwam nadat op het terrein van het petrochemische bedrijf sommige vormen van uitbuiting werden vastgesteld door de inspectiediensten. Op de site werden arbeidskrachten uit derde landen irregulier tewerkgesteld.⁵³ Aan de ene kant zou het gaan om Bengaalse en Filipijnse arbeidskrachten zonder werkvergunning, die in het zwart werkten en die veel minder betaald kregen dan de loonbarema's in de sector vereisen. Aan de andere kant werden er ook Turkse werkkrachten tewerkgesteld.⁵⁴ Sommigen onder hen zouden in het bezit zijn geweest van een *single permit*, terwijl anderen die alleen zouden hebben aangevraagd. Aanvankelijk werden alle Bengaalse, Filipijnse en Turkse werkkrachten voorlopig erkend als slachtoffers van mensenhandel door het arbeidsauditoraat. Op basis van bijkomend onderzoek werd dat statuut uiteindelijk maar bij een deel van deze arbeidskrachten behouden. Op het moment van voltooiing van dit verslag (augustus 2023) loopt het onderzoek nog.

Nagelsalons zijn bijzonder kwetsbaar voor mensenhandel in het kader van schuldbinding.

draaischijf van de mensensmokkel: slachtoffers worden er tijdelijk ondergebracht (opgesloten) in *safehouses*, terwijl ze wachten op een ander transport, of ze worden er uitgebuit. Sommige organisaties opereren ook vanuit het VK en vanuit andere EU-lidstaten.⁵⁷

Het Essex-dossier, een zaak die in oktober 2019 aan het licht kwam nadat 39 mensen het leven hadden gelaten in een koelwagen, toont aan dat dit nog altijd een actueel fenomeen is. Het onderzoek legde de link bloot tussen een internationaal smokkelnetwerk en de economische uitbuiting van Vietnamese slachtoffers in Brusselse restaurants of nagelsalons. Vietnamese slachtoffers zijn meestal erg terughoudend om in het statuut van slachtoffer van mensenhandel te stappen, maar meerderen onder hen zaten toch in dat statuut in het kader van dat dossier. Zij hebben veel schaamte en een groot wantrouwen en ze voelen zich schuldig tegenover hun familie die schulden heeft aangegaan om hen in staat te stellen de clandestiene reis te ondernemen, en die in het land zelf onder druk staat van het criminele netwerk.⁵⁸

Door de relatief beperkte regelgeving zijn deze handelszaken aantrekkelijk voor criminele organisaties om over te gaan tot economische uitbuiting en hun opbrengsten wit te wassen. Volgens de experts met wie Myria gesproken heeft, vindt deze uitbuiting voornamelijk plaats in Brusselse gebouwen, hoewel er ook vermoedens zijn van mensenhandel in nagelsalons elders in het land.⁵⁹

2.2. | Nagelsalons

In de afgelopen jaren hebben de Belgische autoriteiten een toename vastgesteld van het aantal potentiële slachtoffers van economische uitbuiting die worden geïdentificeerd in nagelsalons.⁵⁵

Deze sector is bijzonder kwetsbaar voor mensenhandel in het kader van schuldbinding. In het geval van Vietnamese netwerken gaat het meestal om een combinatie van mensensmokkel en mensenhandel: bij aankomst in ons land worden migranten uitgebuit, vaak door een criminele organisatie, om hun reisschulden terug te betalen of om voort te kunnen reizen naar het Verenigd Koninkrijk.⁵⁶ In meerdere onderzoeken komt Brussel naar voren als

2.3. | Horeca

In de horecasector vergroot de sterke concurrentie tussen horecazaken de risico's inzake sociale fraude en economische uitbuiting.⁶⁰ Het is dan ook na de bouwsector de sector waarin indicatoren van

52 Verslag namens de Bijzondere commissie voor de evaluatie van de wetgeving en het beleid inzake mensenhandel en mensensmokkel, 12 juni 2023, *Parl. St.*, Kamer, DOC 55 2530/002, bijlage 4, p. 295, hoorzitting Patrick Bourgeois, federale gerechtelijke politie Brussel.

53 *Ibid.*: p. 296, hoorzitting Patsy Sörensen, oprichtster van Payoke.

54 Op deze site waren ook Oekraïners aan het werk. Het lijkt erop dat ze regulier tewerkgesteld waren.

55 GRETA, *op. cit.*, p. 9.

56 Zie de focus van het vorige jaarverslag over mensensmokkel en -handel van Vietnamezen in Myria, *Jaarverslag Mensenhandel en mensensmokkel 2022, Gebonden door schuld*, pp. 7-51.

57 *Ibid.* Zie de externe bijdrage van Hilde Sabbe, strategisch analist bij DJSOC Brussel, in Myria, *Jaarverslag Mensenhandel en mensensmokkel 2022, Gebonden door schuld*, pp. 139-142.

58 Zie de focus van het vorige jaarverslag over mensensmokkel en -handel van Vietnamezen in Myria, *Jaarverslag Mensenhandel en mensensmokkel 2022, Gebonden door schuld*, pp. 7-51.

59 *Ibid.*

60 Strategisch plan van de SIOD, *op. cit.*, p. 60.

mensenhandel het vaakst worden vastgesteld.⁶¹ Myria merkt dat ook in de rechtspraak.⁶²

Het fenomeen van Vietnamese netwerken doet zich net zoals in de nagelsalons ook voor in de horeca (zie *supra*).⁶³

Chinese restaurants duiken al langer geregeld op in dossiers van mensenhandel met het oog op economische uitbuiting, al dan niet in het kader van schuldbinding. Volgens een arbeidsauditeur tekent zich evenwel een nieuwe trend af. Recentelijk bleken veel Hongaren betrokken te zijn bij detachering in restaurants, via koppelbazen. Veel Chinese slachtoffers zijn te bang om de procedure voor de erkenning van het statuut als slachtoffer van mensenhandel aan te vatten.⁶⁴

In de horeca worden er naast Aziatische (waaronder Indiase) restaurants ook gemeenschapscafés, pizzeria's, shishabars, champagnebars en snackbars in verband gebracht met mensenhandel.

2.4. | Land- en tuinbouw

De dossiers inzake mensenhandel in de land- en tuinbouwsector hebben vooral betrekking op seizoenarbeiders en flexibele werkrachten die in preciaire omstandigheden gehuisvest zijn.⁶⁵

In een van zijn verslagen schetst de Raad van de Europese Unie de resultaten van de *Joint Action Days/ EMPACT Action Days* die in 2020 werden gehouden in de verschillende EU-lidstaten, en met name de link tussen documentfraude en mensenhandel met het oog op economische uitbuiting in de landbouwsector.⁶⁶ De inspectiediensten van de RSZ hebben vastgesteld dat

de potentiële slachtoffers van mensenhandel binnen die sector in de jaren 2017-2021⁶⁷ voornamelijk Roemenen waren. Andere landen van herkomst die worden aangehaald voor slachtoffers in de landbouwsector zijn Marokko⁶⁸ en Polen (in Oost-Vlaanderen).⁶⁹ Daarnaast zijn er slachtoffers uit Oost-Europa die economisch worden uitgebuit via complexe constructies (detacheringen en/of schijnzelfstandigen en/of detacheringen van schijnzelfstandigen).⁷⁰

Myria merkt nog altijd een aanzienlijk aantal vermoedelijke slachtoffers onder het personeel in de pluimveesector.⁷¹ Zo is er een pluimveebedrijf waar zo'n veertig Bulgaren waren tewerkgesteld als schijnzelfstandigen of via fictieve detachering. Onder de dekmantel van vennootschappen probeerden ze een schijn van legitimiteit te wekken. De werklui moesten huurgeld betalen en waren gehuisvest in een woning die later onbewoonbaar werd verklaard door de Wooninspectie. De correctionele rechtbank van Turnhout had de zeven beklaagden veroordeeld voor meerdere sociale en fiscale inbreuken en voor mensenhandel met het oog op economische uitbuiting. Het Antwerpse hof van beroep sprak uiteindelijk een van de beklaagden vrij voor deze laatste tenlastelegging.⁷²

Het fenomeen mensenhandel is nog altijd sterk aanwezig binnen de fruitpluk, vooral in de provincie Namen waar 34 vermoedelijke slachtoffers werden gedetecteerd in onderzoeken die in 2019 door de RSZ-inspectiediensten werden uitgevoerd. Zo was er een zaak in verband met een tomatenplantage waarin de correctionele rechtbank van Dendermonde in mei 2022 een Nigeriaanse beklagde veroordeelde voor mensenhandel en identiteitsfraude. Deze laatste werd tweemaal betrap op het tewerkstellen van andere mensen onder zijn naam. In ruil daarvoor moesten de werkrachten, die in een preciaire financiële en

61 Zie de cijfers verstrekt door de inspectiediensten van de RSZ in het deel 3 met data in Myria, *Jaarverslag Mensenhandel en mensensmokkel 2022, Gebonden door schuld*, p. 110; Verslag namens de Bijzondere commissie voor de evaluatie van de wetgeving en het beleid inzake mensenhandel en mensensmokkel, 12 juni 2023, *Parl. St.*, Kamer, DOC 55 2530/002, bijlage 4, p. 295, hoorzitting Peter van Hauwermeiren, directeur *anti-trafficking unit* RSZ.

62 Zie de hoofdstukken over rechtspraak in de jaarverslagen van Myria: de [website van Myria](#).

63 Zie de focus van het vorige jaarverslag over mensensmokkel en -handel van Vietnamezen in Myria, *Jaarverslag Mensenhandel en mensensmokkel 2022, Gebonden door schuld*, pp. 7-51.

64 *Ibid.*

65 Volgens een arbeidsauditeur. Zie bij wijze van illustratie een beslissing in Myria, *Jaarverslag Mensenhandel en mensensmokkel 2016, Bedelaars in de handen van mensenhandelaars*, p. 146; en Myria, *Jaarverslag Mensenhandel en Mensensmokkel 2015, Schakels verbinden*, p. 118; Corr. Mechelen, 21 januari 2015; hof van beroep Antwerpen, 4 februari 2016, 14e k.) en de [website van Myria \(rechtspraak\)](#).

66 Council of the European Union, *General Factsheet – Operational Actions Plans (OAPS), Results 2020*, 2020, p. 7.

67 Zie deel 3 met data in Myria, *Jaarverslag Mensenhandel en mensensmokkel 2022, Gebonden door schuld*, p. 110.

68 *Ibid.*

69 Verslag namens de Bijzondere commissie voor de evaluatie van de wetgeving en het beleid inzake mensenhandel en mensensmokkel, 12 juni 2023, *Parl. St.*, Kamer, DOC 55 2530/002, bijlage 4, p. 297, hoorzitting Jan Devriendt, federale gerechtelijke politie.

70 *Ibid.*: p. 295, hoorzitting Stef Janssens, Myria.

71 Zie deel 3 met data in Myria, *Jaarverslag Mensenhandel en mensensmokkel 2022, Gebonden door schuld*, p. 136.

72 Zie de analyse van deze zaak in het hoofdstuk rond de dossieranalyse in dit jaarverslag: deel 2, hoofdstuk 2, punt 2. Zie ook hoofdstuk 3 met het overzicht van de rechtspraak in de voorgaande jaarverslagen: Myria, *Jaarverslag Mensenhandel en mensensmokkel 2020, Achter gesloten deuren*, pp. 86-87; Myria, *Jaarverslag Mensenhandel en mensensmokkel 2018, Minderjarig, in hoogste nood*, pp. 119-120; Antwerpen, 13 november 2019, k. C6.; Corr. Antwerpen, afdeling Turnhout, 20 december 2017, k. TC1 en de [website van Myria \(rechtspraak\)](#).

huisvestingssituatie verkeerden, hun loon op zijn rekening storten en hem hun loonfiches geven.⁷³

2.5. | Transport

Enkele uitzonderingen niet te na gesproken,⁷⁴ zijn er in deze sector weinig dossiers vanwege de moeilijkheid om tot een veroordeling voor mensenhandel te komen.⁷⁵

De bewijslast is vaak erg moeilijk voor het Openbaar Ministerie, vooral vanwege de verplaatsingen in het geval van internationaal vervoer.⁷⁶ Daarnaast is het soms moeilijk om aan te tonen dat het bedrijf vanuit België wordt gerund.⁷⁷

Een bijzondere moeilijkheid is de indicator met betrekking tot preciaire huisvesting. Zoiets bevindt zich regelmatig in een grijze zone doordat de rechtbanken over het algemeen van mening zijn dat slapen in de cabine eigen is aan het beroep.⁷⁸ Hoewel er bepaalde regels gelden met betrekking tot de rusttijden van chauffeurs, laten sommige buitenlandse werkgevers documenten ondertekenen waarbij hun werknemers afstand doen van sommige van hun nieuwe rechten. Daarnaast is een groot deel van de chauffeurs niet eens op de hoogte van deze rechten.⁷⁹

Over het algemeen hebben de chauffeurs contracten in Oost-Europa.⁸⁰ Europese (met name Poolse en Litouwse) transportbedrijven doen niet langer een beroep op Poolse of Litouwse chauffeurs, maar geven de voorkeur aan onderdanen van derde landen zoals Oekraïne of Wit-Rusland. Deze chauffeurs bevinden zich in een nog precairdere financiële situatie en zijn nog meer dan andere chauffeurs afhankelijk van hun

werkgever (door problemen met de taal en het bekomen van visa, werkvergunningen of een domicilie).⁸¹ Het gaat ook om Filipijnse, Bulgaarse, Roemeense, Moldavische, Hongaarse⁸² en Belgische chauffeurs.⁸³ Deze chauffeurs rijden meerdere maanden aan een stuk.⁸⁴ Binnen de sector van het internationaal wegvervoer doen steeds meer werkkrachten uit derde landen een beroep op Belgische of buitenlandse vakbonden om uitbuiting aan de kaak te stellen.⁸⁵

In deze sector worden eveneens frauduleuze praktijken vastgesteld in de vorm van illegale cabotage⁸⁶, sociale dumping, "postbusbedrijven"⁸⁷ en constructies met schijnzelfstandigen en detacheringen. Een complexe zaak die behandeld wordt in het volgende hoofdstuk van deze focus en in het rechtspraakoverzicht van het vorige jaarverslag⁸⁸ illustreert dat perfect: het ging om een carrousel van detacheringen met de onopzettelijke doodslag van twee arbeidskrachten als gevolg die leidde tot veroordelingen voor mensenhandel. Meerdere Belgische transportbedrijven hadden een internationale constructie opgezet waarbij het personeel op frauduleuze wijze gelijktijdig in Polen en België werd tewerkgesteld. De Poolse chauffeurs die in België werkten wisten niet eens voor welk Pools bedrijf zij werkten. De vermeende Poolse onderaannemer was in werkelijkheid niet meer dan een kanaal voor goedkope arbeidskrachten die alleen in België tewerkgesteld waren, voor rekening van de Belgische klant dus.⁸⁹

2.6. | Textiel

In verschillende Brusselse randgemeenten, meer bepaald in grote leegstaande loodsen van voormalige

73 Zie ook het hoofdstuk met het overzicht van de rechtspraak in dit verslag: deel 2, hoofdstuk 3, punt 2.2.8 over de landbouwsector (Corr. Oost-Vlaanderen, afdeling Dendermonde, 20 mei 2022, k. D13V (beroep)).

74 Zie ook het hoofdstuk met het overzicht van de rechtspraak in dit verslag: deel 2, hoofdstuk 3, punt 2.2.2 over de transportsector (Corr. West-Vlaanderen, afdeling Brugge, 13 januari 2023, k. B17; Gent, 5 oktober 2023, 3e k.).

75 Zie de hoofdstukken over rechtspraak in de jaarverslagen van Myria op de [website van Myria](#).

76 Zie de externe bijdrage van de RSZ-inspectiediensten in Myria, *Jaarverslag Mensenhandel en mensensmokkel 2020, Achter gesloten deuren*, p. 130.

77 Volgens een arbeidsauditeur.

78 *Ibid.*

79 Zie de externe bijdrage van de RSZ-inspectiediensten in Myria, *Jaarverslag Mensenhandel en mensensmokkel 2021, Zichtbaar onzichtbaar*, p. 116.

80 Zie de externe bijdrage van de RSZ-inspectiediensten in Myria, *Jaarverslag Mensenhandel en mensensmokkel 2020, Achter gesloten deuren*, p. 40.

81 Zie de externe bijdrage van de RSZ-inspectiediensten in Myria, *Jaarverslag Mensenhandel en mensensmokkel 2021, Zichtbaar onzichtbaar*, p. 116.

82 Verslag namens de Bijzondere commissie voor de evaluatie van de wetgeving en het beleid inzake mensenhandel en mensensmokkel, 12 juni 2023, *Parl. St.*, Kamer, DOC 55 2530/002, bijlage 4, p. 297, hoorzitting Jan Devriendt, federale gerechtelijke politie.

83 *Ibid.*: p. 295, hoorzitting Eric Garbar, gerechtelijk commissaris, afdelingshoofd mensenhandel en mensensmokkel DJSOC.

84 Zie de externe bijdrage van de RSZ-inspectiediensten in Myria, *Jaarverslag Mensenhandel en mensensmokkel 2020, Achter gesloten deuren*, p. 40.

85 *Ibid.*, p. 130.

86 Volgens het Rekenhof verwijst cabotage naar "(...) het uitvoeren van binnenlands vervoer door een buitenlandse vervoerder. Er geldt een dubbele beperking op cabotage: in hoeveelheid en in tijd. Een buitenlandse vrachtwagen mag, nadat hij zijn lading volledig heeft gelost, binnen de zeven dagen drie binnenlandse transporten uitvoeren. Na een nieuw internationaal transport kan de vrachtwagen opnieuw onder dezelfde voorwaarden cabotage hernemen" (Verslag van het Rekenhof aan de Kamer van volksvertegenwoordigers, "Goederenvervoer over de weg - handhaving van de regelgeving", Brussel, februari 2015, p. 71).

87 Strategisch plan van de SIOD, *op. cit.*, p. 60.

88 Zie Myria, *Jaarverslag Mensenhandel en mensensmokkel 2022, Gebonden door schuld*, pp. 82-84 en de [website van Myria \(rechtspraak\)](#): Gent, 20 januari 2022, 3e k.; Corr. West-Vlaanderen, afdeling Brugge, 27 november 2020, k. B17.

89 *Ibid.*

fabrieken, wordt veel tweedehandskleding gerecycleerd. Hoewel de operationele sorteerwerkplaatsen voor kledij zich meestal in de provincies bevinden, zijn hun managers en hoofdzetels gevestigd in Brussel.⁹⁰

Deze illegale economische activiteiten gaan vaak gepaard met ernstige vormen van economische uitbuiting en mensenhandel.⁹¹ In Vlaams-Brabant hebben de vermoedelijke slachtoffers vaak de Syrische en de Afghaanse nationaliteit.⁹²

Myria vermeldde in eerdere verslagen rechterlijke uitspraken in deze sector die betrekking hadden op clandestiene arbeidskrachten in sorteerbedrijven van tweedehandskleding voor de export. De slachtoffers moeten werken in uiterst preciaire omstandigheden en met opgelegde productiequota. Dat type clandestiene werkplaatsen wordt vaak gerund door Syriërs, doorgaans op een verborgen locatie in vervallen hangars of verlaten industriële magazijnen, die soms zijn uitgerust met externe bewakingscamera's.⁹³ Daarnaast zijn er in het verleden al minderjarige slachtoffers opgevangen door een centrum voor slachtoffers van mensenhandel.⁹⁴

2.7. | Nachtwinkels

Ook de sector van de nachtwinkels wordt getroffen door het fenomeen mensenhandel, doorgaans door economische uitbuiting van Pakistaanse en Indiase werkkkrachten.⁹⁵ Daarnaast vonden de inspectiediensten van de RSZ meermaals aanwijzingen van uitbuiting van Afghaanse arbeidskrachten (asielzoekers) in deze sector.

Vaak maken de uitbaters gebruik van constructies om werkkkrachten als schijnzelfstandigen aan het werk te zetten.⁹⁶ Volgens de inspectiediensten verblijven de uitbaters en werkkkrachten alsmear vaker regulier in ons land⁹⁷ en is er een afname van het aantal dossiers en vaststellingen van mensenhandel in deze sector. Het lijkt erop dat de uitbaters zich hebben aangepast door minder werkkkrachten in te zetten en zelf in hun nachtwinkels te werken.⁹⁸

De CFI merkt evenwel een link op tussen nachtwinkels en geld dat afkomstig is van polycriminele activiteiten van witwasnetwerken, waarbij meerdere criminele organisaties ervan worden verdacht belangen te hebben in nachtwinkels.⁹⁹ Myria was trouwens al burgerlijke partij in meerdere dossiers inzake mensenhandel die verband houden met Indo-Pakistaanse mensensmokkelnetwerken, met name criminele organisaties die schijnhuwelijken opzetten op internationale schaal.¹⁰⁰

2.8. | Carwashes

Georganiseerde vormen van mensenhandel met het oog op economische uitbuiting komen ook voor in de carwashsector bij Indiërs en/of Pakistanen,¹⁰¹ vaak met slachtoffers van dezelfde herkomst.¹⁰² De uitbuiters wisselen regelmatig van uitbater en bedrijf.¹⁰³ We vinden er dezelfde *modus operandi* terug als bij nachtwinkels waar er een beroep wordt gedaan op een systeem van schijnzelfstandigen. In deze sector is er soms sprake van georganiseerde netwerken, naast kleinere dossiers.¹⁰⁴

90 SIOD, *Antwoord op de parlementaire vraag nr. 142 van 5 januari 2021 van de heer Ben Segers*, p. 10.

91 *Ibid.*, p. 5.

92 Volgens de inspectiediensten van de RSZ.

93 Zie Myria, *Jaarverslag Mensenhandel en mensensmokkel 2017, Online*, p. 123; Corr. Henegouwen, afdeling Bergen, 24 november 2016, 8e k. (definitief); *Jaarverslag Mensenhandel en mensensmokkel 2013, Bruggen slaan*, p. 116; Corr. Gent, 19 februari 2014; *Jaarverslag Mensenhandel en mensensmokkel 2020, Achter gesloten deuren*, p. 88; Corr. Brussel (Franstalig), 9 maart 2020 en de website van Myria (rechtspraak).

94 Zie Myria, *Jaarverslag Mensenhandel en mensensmokkel 2018, Minderjarig, in hoogste nood*, p. 24; ECPAT, *Traite des enfants en Belgique, Identification et protection des victimes*, 2016.

95 SIOD, *Antwoord op de parlementaire vraag nr. 142 van 5 januari 2021 van de heer Ben Segers*, p. 4; Zie het hoofdstuk met het overzicht van de rechtspraak in dit verslag: deel 2, hoofdstuk 3, punt 2.2.5 over carwashes en 2.2.6 over dag- en nachtwinkels (Corr. Oost-Vlaanderen, afdeling Gent, 5 januari 2022, k. G29 (definitief); Corr. Oost-Vlaanderen, afdeling Gent, 7 december 2022, k. G29 (beroep)). Zie ook de rechtspraak in de volgende jaarverslagen: *Jaarverslag Mensenhandel en mensensmokkel 2021, Zichtbaar onzichtbaar*, pp. 71-72; Corr. Luik, afdeling Luik, 2 april 2021, 18e k. (beroep); *Jaarverslag Mensenhandel en mensensmokkel 2019, Slagkracht voor slachtoffers*, pp. 131-132; Gent, 28 november 2018, 3e k. en Corr. West-Vlaanderen, afdeling Ieper, 8 januari 2018, 19e k. in Myria, *Jaarverslag Mensenhandel en mensensmokkel 2018, Minderjarig, in hoogste nood*, pp. 119-121 en de website van Myria (rechtspraak).

96 Zie bij wijze van illustratie de twee Nederlandstalige beslissingen die vermeld zijn in de vorige voetnoot.

97 Volgens de inspectiediensten van de RSZ.

98 *Ibid.*

99 Zie het Activiteitenverslag 2021 van de CFI (p. 16). Deze publicatie is online te raadplegen op de [website van de CFI](#).

100 Zie de twee bovengenoemde Nederlandstalige beslissingen. Volgens een arbeidsauditeur wordt dat fenomeen evenwel niet meer waargenomen in West-Vlaanderen.

101 Zie het hoofdstuk met het overzicht van de rechtspraak in dit verslag: deel 2, hoofdstuk 3, punt 2.2.5 over carwashes; Corr. Antwerpen, afdeling Mechelen, 22 april 2022, k. MC7; Corr. West-Vlaanderen, afdeling Brugge, 13 januari 2023, k. B17 (beroep); Corr. Oost-Vlaanderen, afdeling Gent, 5 januari 2022, k. G29 (definitief).

102 Volgens een arbeidsauditeur.

103 *Ibid.*

104 Zie het hoofdstuk met het overzicht van de rechtspraak in dit verslag: deel 2, hoofdstuk 3, punt 2.2.5 over carwashes; Corr. Antwerpen, afdeling Mechelen, 22 april 2022, k. MC7; Corr. West-Vlaanderen, afdeling Brugge, 13 januari 2023, k. B17 (beroep); Corr. Oost-Vlaanderen, afdeling Gent, 5 januari 2022, k. G29 (definitief); en de [website van Myria \(rechtspraak\)](#).

Soms zijn er ook Syrische en Afghaanse arbeidskrachten bij betrokken. De inspectiediensten van de RSZ geven aan dat carwashuitbaters zich na frequente controles hebben aangepast en het fenomeen beter verbergen: nu schrijven ze hun personeel gedeeltelijk in om de illusie te wekken dat alles in orde is. In werkelijkheid moeten sommige arbeidskrachten, onder wie Afghanen, soms beschikbaar zijn om de hele dag te werken voor een bijzonder karig loon.¹⁰⁵

In de schoonmaaksector zijn er nog steeds mensenhandelpraktijken via ketens van onderaannemingen.

Antwerpen werkzaam zijn bij schoonmaakbedrijven in West-Vlaanderen.¹¹¹ In Henegouwen troffen de RSZ-inspectiediensten ook Afrikaanse personen aan die gebruikmaakten van het *lookalike*-systeem en identiteitsfraude.¹¹²

Daarnaast stelt de CFI vast dat de Braziliaanse en Portugese *filières* nog altijd bedrijven hebben of overnemen die actief zijn in de sector.¹¹³

2.9. | Bakkerij

Politie- en inspectiediensten hebben eveneens indicatoren van mensenhandel vastgesteld in de bakkerijsector. In deze gevallen gaat het om kleinschalige dossiers. Uit de rechtspraakoverzichten van Myria blijkt dat het fenomeen zich vooral voordoet in Marokkaanse koekjesbakkerijen en bakkerijen, met voornamelijk Marokkaanse slachtoffers.¹⁰⁶ Soms gaat het ook om Turkse bakkerijen.¹⁰⁷

2.10. | Schoonmaaksector

In de schoonmaaksector is er veel zwartwerk.¹⁰⁸ De eerstelijnsdiensten vinden er voornamelijk Marokkaanse en Portugese werkkrachten – of Brazilianen met (valse) Portugese papieren.¹⁰⁹ De laatste tijd worden er eveneens meer arbeidskrachten uit andere Zuid-Amerikaanse landen aangetroffen.¹¹⁰ In deze sector bestaan er nog altijd praktijken van mensenhandel via ketens van onderaannemingen. Dat is met name het geval in bepaalde dossiers waarbij onderaannemers met een maatschappelijke zetel in Gent, Brussel of

2.11. | Vleesverwerkende industrie

Volgens een SIOD-onderzoek uit 2021 "(...) bestaat er verregaande outsourcing binnen de vleessector aan twijfelachtige onderaannemers die afwisselend met binnen- en buitenlandse vennootschappen opereren in bewust opgezette fraudenetwerken".¹¹⁴ In deze sector hebben de slachtoffers van economische uitbuiting vooral de Portugese, de Roemeense en de Bulgaarse nationaliteit.¹¹⁵

Vooraf in de vleesbedrijven in West-Vlaanderen zijn er veel onderaannemers actief (met maatschappelijke zetels in Gent, Brussel of Antwerpen).¹¹⁶ Volgens een arbeidsauditeur gaat het vooral om fraude met detacheringen. Zo zouden Bulgaren uit Gent als onderaannemers werken voor belachelijk lage lonen.¹¹⁷ Soms is er evenwel sprake van mensenhandel. In 2015 bijvoorbeeld veroordeelde de correctionele rechtbank van Dendermonde een beklagde en zijn vennootschap voor mensenhandel ten opzichte van meerdere Roemenen die in zijn vleesverwerkingsbedrijf werkten.¹¹⁸

¹⁰⁵ Volgens de inspectiediensten van de RSZ.

¹⁰⁶ Zie Myria, *Jaarverslag Mensenhandel en mensensmokkel 2020, Achter gesloten deuren*, pp. 89-90: Corr. Brussel Franstalig, 3 februari 2020, 69e k. (definitief); Myria, *Jaarverslag Mensenhandel en mensensmokkel 2019, Slagkracht voor slachtoffers*, p. 133: Corr. Oost-Vlaanderen, afdeling Gent, 27 juni 2018, k. G29W (definitief) en de [website van Myria](#).

¹⁰⁷ Zie het hoofdstuk met het overzicht van de rechtspraak in dit verslag: deel 2, hoofdstuk 3, punt 2.2.4 over de bakkerijsector; en de [website van Myria \(rechtspraak\)](#): Corr. West-Vlaanderen, afdeling Brugge, 16 november 2022, k. B17 (definitief).

¹⁰⁸ Volgens een arbeidsauditeur.

¹⁰⁹ *Verslag namens de Bijzondere commissie voor de evaluatie van de wetgeving en het beleid inzake mensenhandel en mensensmokkel*, 12 juni 2023, *Parl. St.*, Kamer, DOC 55 2530/002, bijlage 4, p. 297, hoorzitting Jan Devriendt, federale gerechtelijke politie.

¹¹⁰ *Ibid.*: p. 295, hoorzitting Eric Garbar, gerechtelijk commissaris, afdelingshoofd mensenhandel en mensensmokkel DJSOC.

¹¹¹ SIOD, *Antwoord op de parlementaire vraag nr. 142 van 5 januari 2021 van de heer Ben Segers*, p. 3.

¹¹² Volgens de inspectiediensten van de RSZ.

¹¹³ Zie het Activiteitenverslag 2020 van de CFI (p. 5 en 23). Deze publicatie is online te raadplegen op de [website van de CFI](#).

¹¹⁴ Strategisch plan van de SIOD, *op. cit.*, p. 61.

¹¹⁵ *Verslag namens de Bijzondere commissie voor de evaluatie van de wetgeving en het beleid inzake mensenhandel en mensensmokkel*, 12 juni 2023, *Parl. St.*, Kamer, DOC 55 2530/002, bijlage 4, p. 297, hoorzitting Jan Devriendt, federale gerechtelijke politie.

¹¹⁶ SIOD, *Antwoord op de parlementaire vraag nr. 142 van 5 januari 2021 van de heer Ben Segers*, p. 3.

¹¹⁷ Volgens een arbeidsauditeur.

¹¹⁸ Zie Myria, *Jaarverslag Mensenhandel en mensensmokkel 2016, Bedelaars in de handen van mensenhandelaars*, p. 151: Corr. Oost-Vlaanderen, afdeling Dendermonde, 27 februari 2015, 13e k. (definitief) en de [website van Myria \(rechtspraak\)](#).

2.12. | Maneges en paardenfokkerijen

Myria ontvangt al vele jaren rechterlijke uitspraken rond deze sector, waarbij er sprake is van aanwijzingen van mensenhandel met betrekking tot het onderhoudspersoneel, namelijk stalknechten.¹¹⁹ Maneges en paardenfokkerijen¹²⁰ zijn in verscheidene provincies te vinden, maar vooral in Waals-Brabant zijn er heel veel – voor recreatieve, sportieve of artistieke activiteiten.¹²¹ De inspectiediensten van de RSZ hebben er herhaaldelijk Braziliaanse vermoedelijke slachtoffers aangetroffen.

Zo veroordeelde de correctionele rechtbank van Antwerpen in 2017 twee beklaagden met de Belgische nationaliteit voor mensenhandel met het oog op economische uitbuiting van een illegaal verblijvende werkkraacht die instond voor de verzorging van de dieren en het schoonmaken van de stallen. Hij moest de paarden berijden en verbleef op de manege in een stacaravan zonder sanitaire voorzieningen en zonder degelijke verwarming. Uit het onderzoek bleek dat het slachtoffer tewerkgesteld was in onmenselijke werk- en leefomstandigheden en meer dan 40 uur per week werkte. Hij ontving 500 euro per maand en moest permanent ter beschikking staan. Hij had geen recht op verlof of vakantiegeld en er was geen verzekering tegen arbeidsongevallen afgesloten. De caravan waarin het slachtoffer verbleef voldeed niet aan de basisvereisten op het vlak van veiligheid, gezondheid en woonbaarheid. Het slachtoffer moest aanvankelijk douchen in het huis van de buurvrouw. Daarna mocht hij dat tegen betaling doen in het huis van de beklaagden. Het slachtoffer werkte duidelijk in een ondergeschikte relatie onder het gezag van de eerste beklaagde.¹²²

Huishoudpersoneel is een kwetsbare groep slachtoffers door hun isolement en de moeilijke detectie.

2.13. | Huishoudelijk werk

Huishoudelijk werk neemt verschillende vormen aan: schoonmaken, koken, tuinieren, voor kinderen zorgen, enzovoort. De huishoudhulp kan in dienst zijn van een enkel gezin (intern of extern), of voor verschillende gezinnen werken. De statuten waaronder huishoudpersoneel werkt lopen ook sterk uiteen (dienstbodes, huisbedienden, dienstchequemedewerkers, diplomatiek huispersoneel). Daarnaast komt het voor dat au pairs, die geen werknemers zijn, ook bepaalde huishoudelijke taken moeten verrichten.¹²³

Huispersoneel is kwetsbaarder dan werkkrachten in andere sectoren: vaak zijn ze geïsoleerd, hebben zij geen collega's en wonen ze in bij hun werkgever.¹²⁴ Bovendien gaat het om werkzaamheden die worden uitgevoerd in privéwoningen, waar je niet zomaar binnenkomt.¹²⁵ De opsporing van het misbruik wordt bemoeilijkt door het feit dat er geen directe link met de uitbuiting kan worden gelegd als het slachtoffer geen klacht indient.

Zoals verschillende geïnterviewde actoren aangeven, dienen slachtoffers van uitbuiting als huispersoneel vaak pas achteraf een klacht in, wanneer de uitbuiting voorbij is.¹²⁶ Soms komt een zaak wel toevallig aan het licht bij een occasionele controle of via informatie van burens of van ziekenhuispersoneel. Praktijken van mensenhandel blijven vaak onopgemerkt. Dat was vooral zo tijdens de *lockdowns* door de gezondheids crisis, toen slachtoffers het huis niet konden verlaten en inspectiediensten minder controles uitvoerden. In dat soort dossiers is de bewijslast vaak alleen gebaseerd op de verklaringen van de slachtoffers. Maar dat is niet vanzelfsprekend. Slachtoffers doen bijna uitsluitend aangifte na te zijn gevlucht uit de woning waarin ze werden uitgebuit.¹²⁷

De ernstigste gevallen van misbruik van huispersoneel worden soms gekwalificeerd als mensenhandel. Het gaat wel maar om heel weinig gevallen. De profielen

¹¹⁹ Zie de hoofdstukken over rechtspraak in de jaarverslagen van Myria: de [website van Myria](#).

¹²⁰ Maneges zijn werkplaatsen voor het trainen van paarden, terwijl paardenfokkerijen zich bezighouden met het fokken en het onderhoud.

¹²¹ SIOD, *Antwoord op de parlementaire vraag nr. 142 van 5 januari 2021 van de heer Ben Segers*, p. 11.

¹²² Zie Myria, *Jaarverslag Mensenhandel en mensensmokkel 2018, Minderjarig, in hoogste nood*, p. 123; Corr. Antwerpen, 13 juni 2017, k. AC1 (definitief) en de [website van Myria](#).

¹²³ Voor meer informatie over economische uitbuiting in deze sector, zie Myria, *Jaarverslag Mensenhandel en mensensmokkel 2020, Achter gesloten deuren*, pp. 7-32.

¹²⁴ *Ibid.*

¹²⁵ *Verslag namens de Bijzondere commissie voor de evaluatie van de wetgeving en het beleid inzake mensenhandel en mensensmokkel*, 12 juni 2023, *Parl. St.*, Kamer, DOC 55 2530/002, bijlage 4, p. 295, hoorzitting Peter van Hauwermeiren, directeur *anti-trafficking unit* RSZ.

¹²⁶ Volgens een arbeidsauditeur: Volgens de inspectiediensten van de RSZ.

¹²⁷ Zie Myria, *Jaarverslag Mensenhandel en mensensmokkel 2020, Achter gesloten deuren*, pp. 7-32.

van de slachtoffers zijn eveneens uiteenlopend. Het lijkt erop dat een aanzienlijk deel van het huishoudelijk werk clandestien wordt gedaan door huispersoneel van buitenlandse afkomst.¹²⁸

Praktijken van mensenhandel in de sector van huishoudelijk werk komen nog moeilijker aan het licht als het gaat om personeel van diplomaten of ambassade medewerkers. Veel zaken met betrekking tot huishoudelijk werk bij ambassades kunnen niet strafrechtelijk worden vervolgd vanwege de diplomatieke onschendbaarheid (civiel, strafrechtelijk en administratief).¹²⁹ Volgens de inspectiediensten van de RSZ wordt dit fenomeen, dat zich vooral voordoet in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest, minder vaak vastgesteld sinds de Directie Protocol van de FOD Buitenlandse Zaken tussenbeide komt om de toekenning van verblijfsdocumenten op te schorten voor huispersoneel van ambassades waar in het verleden te veel misbruik werd vastgesteld.¹³⁰

Meerdere zaken van economische uitbuiting in de sector van huishoudelijk werk kunnen worden gelinkt aan vormen van seksuele uitbuiting. In Brussel vormt huishoudelijk werk de sector waarin de ernstigste gevallen van mensenhandel met het oog op economische uitbuiting werden vastgesteld door de inspectiediensten van de RSZ. Het betreft zaken waarin de uitbuiting soms ook gepaard kan gaan met ontvoering en/of fysiek en seksueel geweld.¹³¹

2.14. | Opkomende sectoren

Koerierdiensten

Een nieuwe risicosector waarrond waakzaamheid geboden is, is die van de koerierdiensten.¹³² Vaak gaat het om ketens van onderaannemingen.¹³³ Er lopen verschillende onderzoeken naar feiten van sociale dumping. Het is nog niet duidelijk of er al praktijken van mensenhandel kunnen worden vervolgd.¹³⁴

Zorgsector

Hoewel er in deze sector nog geen slachtoffers van mensenhandel werden gedetecteerd, stellen de RSZ-inspectiediensten en arbeidsauditeurs een nieuw fenomeen vast: het inzetten van medisch en/of paramedisch personeel uit derde landen in ziekenhuizen of woonzorgcentra. Volgens de RSZ-inspectiediensten zou de rekrutering in het land van herkomst gebeuren door gespecialiseerde wervingsbedrijven, waarna de betrokkenen een opleiding volgen in België voor de gelijkwaardigheidserkenning van hun diploma. De inspectiediensten van de RSZ wijzen op dubieuze praktijken in verband met de gevolgde opleiding of de hoge commissie die de wervingsbureaus vragen aan ziekenhuizen en/of woonzorgcentra.¹³⁵

In een zaak over de overbrenging van tientallen Indiase verpleegkundigen tussen 2014 en 2022 bleek dat sommigen onder hen aan de Indiase zakenman die de werving organiseerde een bedrag betaalden van enkele duizenden euro om een job in België te krijgen.¹³⁶ Myria heeft ondertussen vernomen dat de zaak wordt vervolgd voor mensensmokkel en andere sociale inbreuken.

Daarnaast stellen de RSZ-inspectiediensten in migrantenwijken van sommige grote steden een toename vast van het aantal tandartspraktijken in bepaalde buurtgemeenschappen. Ook hier zijn nog geen vermoedelijke slachtoffers van mensenhandel gedetecteerd. In deze praktijken werken stagiair-tandartsen uit derde landen die soms een deel van hun opleiding in de EU hebben genoten. De stage is gericht op het behalen van een gelijkwaardigheidserkenning van hun diploma. Diegenen die deze gelijkwaardigheid niet kunnen verkrijgen, werken als assistenten. Zowel de stagiairs als de assistenten voeren tandheelkundig werk uit. Ze werken onder een zelfstandigenstatuut en moeten veel uren kloppen voor een laag loon. Wanneer zij de praktijk willen verlaten, worden ze bedreigd. De stagiairs en de assistenten zijn meestal Tunesiërs, Palestijnen (vluchtelingen) of Iraniërs.

128 *Ibid.*; Or.c.a (intussen: Fairwork Belgium), *Huishoudpersoneel: door een andere bril bekeken*, 2008, p. 34.

129 Zie Myria, *Jaarverslag Mensenhandel en mensensmokkel 2020, Achter gesloten deuren*, pp. 7-32.

130 *Verslag namens de Bijzondere commissie voor de evaluatie van de wetgeving en het beleid inzake mensenhandel en mensensmokkel*, 12 juni 2023, *Parl. St.*, Kamer, DOC 55 2530/002, bijlage 4, p. 295, hoorzitting Bruno Devillé, sociaal inspecteur bij de directie Brussel van de RSZ.

131 *Ibid.*

132 De koerierdiensten mogen niet worden verward met maaltijdbezorging.

133 Volgens arbeidsauditeurs.

134 Tot nu werd er een grote multinational vervolgd voor mensenhandel, sociale dumping en de tewerkstelling van minderjarige koeriers in een lange keten van onderaannemingen (*Belga*, "Onderzoek PostNL - Onderzoeksrechter laat CEO van PostNL vrij", 6 april 2023, beschikbaar op <https://www.belga.press>).

135 Zie de externe bijdrage van de RSZ-inspectiediensten in Myria, *Jaarverslag Mensenhandel en mensensmokkel 2022, Gebonden door schuld*, p. 136.

136 Bron: E. Raspoet, "Indiase verpleegkundigen veroveren Vlaamse woonzorgcentra", *Knack*, 26 januari 2021.

3. Geografische spreiding

In de dossiers inzake mensenhandel met het oog op economische uitbuiting tekenen zich bepaalde trends af op basis van de geografische ligging. Over het algemeen zijn er overal kleinschalige dossiers te vinden, maar vooral in het Nederlandstalige landsgedeelte zijn er ook meerdere grote dossiers inzake mensenhandel aan het licht gekomen.¹³⁷ Aan Franstalige kant worden de grotere dossiers veeleer als georganiseerde sociale fraude behandeld, terwijl het bij mensenhandel doorgaans om kleine geïsoleerde dossiers gaat, zonder link met een criminele organisatie.¹³⁸

Het fenomeen mensenhandel hangt ook samen met een grootstedelijke problematiek van economische uitbuiting; in grote steden hangt deze soms samen met de georganiseerde criminaliteit van gemeen recht, zoals de drugs- en wapenhandel. In tegenstelling tot plattelandsgebieden kennen grote steden zowel legale als informele en illegale economieën en zijn ze economische knooppunten die zich lenen tot meer anonimiteit en ook tot meer migratie en immigratie. Er is veel minder sociale controle. Deze factoren vergemakkelijken de organisatie van criminele sociale fraude binnen een ondergrondse economie, via het gebruik van "postbusbedrijven", valse statuten, stromannen of carrousels van faillissementen en detachering.¹³⁹

Daarnaast heeft elke provincie zijn eigen specifieke kenmerken en sociaaleconomische context, zodat het fenomeen mensenhandel met het oog op economische uitbuiting sterk verschilt naargelang van de provincie.

West-Vlaanderen heeft geen echte metropool maar telt wel meerdere provinciesteden en kent verschillende sectoren met een hoog risico inzake mensenhandel:

Het fenomeen mensenhandel hangt ook samen met een grootstedelijke problematiek van economische uitbuiting.

vleesverwerking (kippen), schoonmaak, bouw en carwashes.¹⁴⁰ Het is eveneens de provincie met het grootste aantal land- en tuinbouwbedrijven. De kust en de stad Brugge zetten vooral in op toerisme, dus zijn er veel nachtwinkels en horecagelegenheden¹⁴¹ (Aziatische restaurants, pitazaken, pizzeria's).¹⁴² Tot slot trekt de nabijheid van het Verenigd Koninkrijk veel buitenlandse onderdanen aan die kwetsbaar zijn voor arbeidsuitbuiting in het kader van de georganiseerde mensensmokkel in de regio.¹⁴³

In Oost-Vlaanderen zijn er naast de stad Gent nog enkele middelgrote steden met kwetsbare bevolkingsgroepen en diverse sectoren met een groot risico:¹⁴⁴ carwashes, nachtwinkels en de bouwsector.¹⁴⁵ Vooral de transportsector is er sterk vertegenwoordigd. Indicatoren van uitbuiting worden waargenomen in hoofde van Turkse, Bulgaarse, Roemeense en Poolse werkkrachten in de bouw, de horeca en bakkerijen; in de toeleveringsketens van de vleesverwerkende industrie; en ook bij Indiase of Pakistaanse werkkrachten in nachtwinkels en carwashes.¹⁴⁶

De stad Antwerpen en het gelijknamige arrondissement kennen een grote diversiteit en een groot bevolkingsaantal.¹⁴⁷ Risicosectoren zijn de bakkerijen en de bouwsector.¹⁴⁸ De politiediensten hebben de handen vol met zaken van drugshandel.¹⁴⁹ Het Antwerpse grondgebied is ook een transitregio voor mensensmokkel. Het is na Brussel de provincie waar de meeste gevallen van mensenhandel met het oog op economische uitbuiting worden vastgesteld,¹⁵⁰ met name in verband met enkele grootschalige dossiers met veel vermoedelijke slachtoffers.¹⁵¹

De provincie Limburg blijft evenmin achter. Volgens de inspectiediensten van de RSZ hebben sommige dossiers met indicatoren van mensenhandel betrekking op kleine bedrijven in de bouwsector. De tuinbouwsector is er sterk aanwezig en daar worden indicatoren

137 Zie hieromtrent ook deel 1, hoofdstuk 4, punt 4; zie ook het punt over de bouwsector hierboven.

138 Volgens een arbeidsauditeur. Zie deel 4 met de aanbevelingen in dit verslag: aanbeveling 3.

139 Strategisch plan van de SIOD, *op. cit.*, p. 26 en pp. 54-56.

140 Volgens de inspectiediensten van de RSZ.

141 SIOD, *Antwoord op de parlementaire vraag nr. 142 van 5 januari 2021 van de heer Ben Segers*, p. 3.

142 Volgens de inspectiediensten van de RSZ.

143 SIOD, *Antwoord op de parlementaire vraag nr. 142 van 5 januari 2021 van de heer Ben Segers*, p. 3.

144 *Ibid.*, pp. 3-4.

145 Volgens de inspectiediensten van de RSZ.

146 SIOD, *Antwoord op de parlementaire vraag nr. 142 van 5 januari 2021 van de heer Ben Segers*, p. 4.

147 *Ibid.*, p. 4.

148 Volgens de inspectiediensten van de RSZ.

149 Volgens een arbeidsauditeur; In het "Sky ECC"-dossier: zie C. Verhaeghe, "Megaproces op komst: 128 verdachten doorverwezen in grootste Sky ECC-dossier van Brussel", *VRT NWS*, 5 juni 2023.

150 SIOD, *Antwoord op de parlementaire vraag nr. 142 van 5 januari 2021 van de heer Ben Segers*, p. 4.

151 Zie hieronder de punten over de bouwsector en de land- en tuinbouwsector.

van uitbuiting van buitenlandse arbeidskrachten vastgesteld,¹⁵² zij het recentelijk in mindere mate.¹⁵³ Dat is wellicht te danken aan de bestuurlijke aanpak door de overheidsdiensten.¹⁵⁴ De afgelopen jaren zijn er onderzoeken naar economische uitbuiting in de bouw- en de schoonmaaksector.¹⁵⁵

In Vlaams-Brabant is er een verschuiving merkbaar van criminele activiteiten vanuit Brussel, vanwege de talrijke controles die in de hoofdstad worden uitgevoerd en de regionale voordelen op het gebied van werkgelegenheid. De meest vertegenwoordigde sectoren zijn hier restaurants, huishoudelijk werk, carwashes en textiel.¹⁵⁶ In de Brusselse randgemeenten bevinden zich veel hangars van oude industrieën die zich lenen tot de ontplooiing van illegale activiteiten die verband houden met economische uitbuiting, zoals het recycleren van tweedehandskleding, de illegale vervaardiging van textiel en de import/export of opslag van goederen. In Vlaams-Brabant zijn er bij grote bedrijven in de randgemeenten tal van onderzoeken uitgevoerd in de sectoren van de logistiek (via ketens van onderaannemers), bouw, renovatie en schoonmaak.¹⁵⁷ Daarnaast gaat het ook om de volgende sectoren: nagelsalons (met Roemenen)¹⁵⁸ en massagesalons, de horeca (via illegale detachering), sauna's, privérecepties en krantenverdelers in dienst van vzw's. In het gerechtelijke arrondissement Halle-Vilvoorde tot slot is de uitbuiting van huispersoneel (in de privésector) dat illegaal in ons land verblijft een veelvoorkomend fenomeen.¹⁵⁹

Henegouwen is qua oppervlakte de derde grootste provincie. Die provincie telt ook enkele grote steden en heeft een groot bevolkingsaantal. In de afgelopen jaren werd in de bouwsector de detachering van werkkrachten die in penibele omstandigheden moeten werken vastgesteld. Maar de controles zijn vooral gericht op de volgende sectoren: carwashes, de horeca, nachtwinkels

en prostitutie,¹⁶⁰ ook al gaat dat ten nadele van andere risicosectoren.

Een kwart van het grondgebied van België valt onder de provinciale directie Namen-Luxemburg. Aan het ene uiterste van deze provincies ligt de stad Namen en aan het andere de stad Aarlen. De economische activiteit is zowat overal verspreid, waardoor het moeilijk is om situaties van economische uitbuiting te detecteren.¹⁶¹ De sectoren waarin uitbuiting het vaakst voorkomt zijn de detailhandel, Aziatische massagesalons (alleen de salons waarbij Chinezen betrokken zijn) en de horeca.¹⁶²

Luik is qua oppervlakte de op een na grootste provincie. Ze telt naast de grote stad Luik nog andere steden die kampen met armoede en criminaliteit.¹⁶³ De voornaamste risicosectoren voor mensenhandel zijn hier nachtwinkels, carwashes, Chinese restaurants en de bouwsector.¹⁶⁴

Brussel-Hoofdstad onderscheidt zich door de diversiteit van haar bevolking (meer dan 180 verschillende nationaliteiten), het hoge bevolkingsaantal¹⁶⁵ en de aanwezigheid van officiële gebouwen.¹⁶⁶ De stad kent een grote informele economie. 35% van de Brusselse bevolking is niet-Belgisch (mensen die hier irregulier verblijven niet meegerekend). Naast mensen zonder officiële baan die maatschappelijke bijstand krijgen, verblijven er veel migranten, asielzoekers en buitenlandse studenten. Dat heeft te maken met de aanwezigheid van de Dienst Vreemdelingenzaken, het Commissariaat-generaal voor de Vluchtelingen en de Staatlozen (CGVS), het Maximiliaanpark en de universiteiten en hogescholen.¹⁶⁷ Brussel is een startpunt voor een groot aantal mensensmokkeloperaties.¹⁶⁸ De stad heeft verschillende buurten waar bepaalde groepen van nationaliteiten verblijven, vaak in precare omstandigheden en met veel sociale achterstelling. Zo raken slachtoffers van mensenhandel gemakkelijk

152 SIOD, *Antwoord op de parlementaire vraag nr. 142 van 5 januari 2021 van de heer Ben Segers*, p. 5.

153 Volgens de inspectiediensten van de RSZ.

154 Zie ook deel 1, hoofdstuk 4, punt 3.

155 SIOD, *Antwoord op de parlementaire vraag nr. 142 van 5 januari 2021 van de heer Ben Segers*, p. 5.

156 Volgens de inspectiediensten van de RSZ.

157 SIOD, *Antwoord op de parlementaire vraag nr. 142 van 5 januari 2021 van de heer Ben Segers*, pp. 5-6.

158 Volgens de inspectiediensten van de RSZ.

159 SIOD, *Antwoord op de parlementaire vraag nr. 142 van 5 januari 2021 van de heer Ben Segers*, pp. 5-6.

160 *Ibid.*, pp. 6-7.

161 *Ibid.*, pp. 7-8.

162 Volgens de inspectiediensten van de RSZ.

163 SIOD, *Antwoord op de parlementaire vraag nr. 142 van 5 januari 2021 van de heer Ben Segers*, p. 8.

164 Volgens een arbeidsauditeur.

165 SIOD, *Antwoord op de parlementaire vraag nr. 142 van 5 januari 2021 van de heer Ben Segers*, p. 9.

166 *Verslag namens de Bijzondere commissie voor de evaluatie van de wetgeving en het beleid inzake mensenhandel en mensensmokkel*, 12 juni 2023, *Parl. St.*, Kamer, DOC 55 2530/002, bijlage 4, p. 295, hoorzitting Patrick Bourgeois, federale gerechtelijke politie Brussel.

167 SIOD, *Antwoord op de parlementaire vraag nr. 142 van 5 januari 2021 van de heer Ben Segers*, p. 9.

168 *Verslag namens de Bijzondere commissie voor de evaluatie van de wetgeving en het beleid inzake mensenhandel en mensensmokkel*, 12 juni 2023, *Parl. St.*, Kamer, DOC 55 2530/002, bijlage 4, p. 295, hoorzitting Patrick Bourgeois, federale gerechtelijke politie Brussel.

geïsoleerd.¹⁶⁹ De hoofdstad wordt beschouwd als een draaischijf van mensensmokkel.¹⁷⁰ Onder de migranten die werkzaam zijn als huispersoneel (bij diplomaten en particulieren) is er een sterke blootstelling aan uitbuiting. Terwijl sorteerwerkplaatsen voor kleding zich in andere provincies bevinden, hebben ze over het algemeen hun maatschappelijke zetel in Brussel. Maar de jongste tijd lijkt dat fenomeen zich wel alsmaar meer naar de Brusselse rand te verplaatsen.¹⁷¹ Ook in traditionele sectoren zoals de bouw, schoonmaak¹⁷², bakkerijen en slagerijen¹⁷³ zijn vormen van uitbuiting te vinden. Brussel heeft voorts heel wat horecagelegenheden, met name in de context van het toerisme, en buurten met veel seksindustrie en prostitutie. Een specifiek fenomeen tot slot is de sterke aanwezigheid van Vietnamese nagelsalons en hoofdzetels van frauduleuze bedrijven die gelinkt zijn met de Braziliaanse *filière*.¹⁷⁴ In deze netwerken werden met name niet-begeleide minderjarigen gedetecteerd.¹⁷⁵

Waals-Brabant, aan de rand van Brussel, is klein van oppervlakte maar heeft een groot bevolkingsaantal. Deze provincie heeft meerdere steden met veel winkels en zones van de industriële en tertiaire sector, evenals tal van (Chinese of Japanse) horecagelegenheden. Doordat het gemiddelde inkomen van de huishoudens er zich in de hoge middenklasse situeert, is de sector van huispersoneel bij particulieren goed vertegenwoordigd.¹⁷⁶ In deze provincie zijn er geen ambassades, maar wel een consulaat.¹⁷⁷ Ook zijn er veel maneges en paardenfokkerijen, naast tal van boerderijen en landbouwbedrijven. Die laatste hebben vaak seizoenarbeiders in dienst, evenals werkrachten uit Oost-Europa of derde landen.¹⁷⁸ Tot slot zijn er enkele dossiers van mensenhandel op bouwerven, in de provincie talrijk aanwezig vanwege de grote nood aan arbeidskrachten.¹⁷⁹

169 SIOD, *Antwoord op de parlementaire vraag nr. 142 van 5 januari 2021 van de heer Ben Segers*, pp. 9-10.

170 *Verslag namens de Bijzondere commissie voor de evaluatie van de wetgeving en het beleid inzake mensenhandel en mensensmokkel*, 12 juni 2023, *Parl. St.*, Kamer, DOC 55 2530/002, bijlage 4, p. 295, hoorzitting Patrick Bourgeois, federale gerechtelijke politie Brussel.

171 SIOD, *Antwoord op de parlementaire vraag nr. 142 van 5 januari 2021 van de heer Ben Segers*, pp. 9-10.

172 *Verslag namens de Bijzondere commissie voor de evaluatie van de wetgeving en het beleid inzake mensenhandel en mensensmokkel*, 12 juni 2023, *Parl. St.*, Kamer, DOC 55 2530/002, bijlage 4, p. 295, hoorzitting Bruno Devillé, sociaal inspecteur bij de directie Brussel van de RSZ.

173 Volgens een arbeidsauditeur.

174 SIOD, *Antwoord op de parlementaire vraag nr. 142 van 5 januari 2021 van de heer Ben Segers*, p. 10.

175 *Verslag namens de Bijzondere commissie voor de evaluatie van de wetgeving en het beleid inzake mensenhandel en mensensmokkel*, 12 juni 2023, *Parl. St.*, Kamer, DOC 55 2530/002, bijlage 4, p. 295, hoorzitting Bruno Devillé, sociaal inspecteur bij de directie Brussel van de RSZ.

176 SIOD, *Antwoord op de parlementaire vraag nr. 142 van 5 januari 2021 van de heer Ben Segers*, p. 11.

177 Volgens een arbeidsauditeur.

178 SIOD, *Antwoord op de parlementaire vraag nr. 142 van 5 januari 2021 van de heer Ben Segers*, p. 11.

179 Volgens een arbeidsauditeur.